

Formació professional i mobilitat social a les àrees industrials ètnicament mixtes de l'Europa Central (Ruhr, Alta Silèsia, Ostrava-Karvina) abans de 1914

Waclaw Dlugoborsky

— Traducció, Jordi Monés —

Aquestes tres vastes regions del carbó i de l'acer situades a l'Europa Central, presenten una sèrie de característiques econòmiques i socials comunes.

Després del 1870, les diferències que s'observen derivaven del seu estadi de desenvolupament, diferències que es van reduint, ja que abans del 1914 la seva producció era en bona part industrial i l'estructura dels mitjans de producció era força similar; les diferències eren primordialment d'ordre quantitatiu. Les relacions entre capital i treball s'emmarcaven, entre altres coses, en el mateix estatus nacional del Ruhr i l'Alta Silèsia, així com en la proximitat entre l'Alta Silèsia i la regió d'Ostrava-Karvina.

Tota l'expansió d'aquestes regions industrials mostra la relació entre els coneixements regulars de la població i el reclutament de la força de treball; quan hom no troba personal en el propi mercat de treball o en el dels veïns pròxims, ha de recórrer a gent que viuen en àrees més allunyades d'una certa superpoblació.

El Ruhr començà a trobar-se en aquesta situació entre 1850-1860; l'Alta Silèsia hi haurà de recórrer als voltants del 1880, i la regió d'Ostrava-Karvina (a partir d'ara R.O.K.) deu anys més tard. També caldria assenyalar que entre aquestes regions es palesen altres trets característics comuns:

—1. La mà d'obra industrial, generalment per-

sonal qualificat, igualment com en altres zones, apareixia ben aviat en un nombre relativament similar en les tres àrees, per la qual cosa no es presentaren greus problemes de tipus social i educacional.

—2. L'onada immigratòria que s'inicià en cada regió a partir dels anys suara esmentats, provenia, en general, de zones limítrofes; aquesta immigració era ètnicament i culturalment diferent de les citades regions. Es tractava de polonesos de l'est de Prússia que emigraven cap al Ruhr, de també polonesos de Galícia (la part austríaca de Polònia) que es dirigien a l'Alta Silèsia i la R.O.K. i de moravis que cercaven treball a la R.O.K. El percentatge d'immigrants en les contrades que estudiem es xifrava, el 1910, en un 35%, un 15% i un 20% respectivament de la població laboral de les mines.

—3. Al marge de les diferències lingüístiques i nacionals (polonesos i alemanys a l'Alta Silèsia; polonesos, alemanys i txecs a la R.O.K.), cal tenir present els antagonismes que existien entre els nouvinguts i els treballadors autòctons que tenien poc a veure amb les diferències existents entre els obrers industrials del mateix grup ètnic.

—4. La progressiva influència dels «estrangers» es produeix en un període conflictiu de creixement de la consciència nacional i en un marc en el qual la propietat dels mitjans de producció, que estava en mans dels germànics (austro-germànics), provocava una situació problemà-

tica en l'àmbit social i polític, agreujada pel caràcter germànic de l'Estat.

Cal valorar altrament tres nous factors derivats de les circumstàncies adés assenyalades que limitaven les possibilitats de formació professional i consegüentment de mobilitat social.

1. Tot allò que té relació amb la immigració massiva de força de treball, problema apuntat anteriorment. «Un increment de la immigració genera un augment de la demanda de places escolars a tots els nivells i fixa un nombre d'anys per endavant».

Una situació de malestar entre la població —que s'estava produint de forma més o menys similar en cada una de les tres regions— originava dificultats tant en la correlació tradicional entre edat i adaptació com entre edat i mobilitat, tant en el terreny laboral com en el marc geogràfic. Un canvi demogràfic indicant envelliment o rejuveniment de la població i un interval definit cap endavant implicaria necessitats educatives per satisfer l'adaptació.²

2. L'alemany era el llenguatge utilitzat en l'àmbit administratiu, llevat d'algunes mines de carbó de la R.O.K. Les escoles comercials i industrials de totes les branques es trobaven en una situació similar, amb l'excepció de les escoles de mineria d'Ostrava que eren bilingües —txec-alemany. Atès que la major part dels nous nadius, com també gran part dels treballadors locals, no parlaven l'alemany, la llengua esdevenia per a ells una barrera per a la promoció.

3. Algunes raons objectives —sobre les quals pararem atenció més endavant— com també d'altres de subjectives, dificultaven l'aprenentatge de l'alemany. Els treballadors que pertanyien a l'organització cultural i educativa txeca o polonesa estaven fortament influenciats pel corrent contrari a l'assimilació dominant en el seu medi ètnic. L'aversion a la llengua alemanya era una clara resposta al procés de germanització promogut pel govern i pels propis empresaris, a la qual cosa s'afegia la idea que l'assimilació cultural era sinònim de progrés, concepció defensada fins i tot pels líders de la socialdemocràcia alemanya de la Silèsia.³

Aquests obstacles que acabem d'assenyalar, originaven que miners i fonadors cerquessin

en altres branques de la indústria les possibilitats d'ascens social o que s'integressin en moviments encaminats a la creació d'una classe mitjana baixa. Paga la pena remarcar que jo no penso ocupar-me d'aquestes qüestions indubtablement interessants. Tampoc penso discutir sobre la problemàtica del reclutament, l'educació i les formes de promoció en el si dels tècnics d'alta qualificació i dels directors, gerents, etc. La veritable temàtica del meu treball se centra en la discussió de les possibilitats de formació professional i de promoció que hi havia en la indústria de l'acer i de la foneria.

La professió de minaire i la de fonador, considerada inferior, eren contemplades, encara el 1860, com a professions respectables. A la segona meitat del segle XIX, miners i fonadors eren tractats com «la part millor i el sector més ben educat de les classes baixes»⁴. La monarquia burocràtico-absolutista prussiana sotmetia al control de l'Estat el conjunt de la indústria de la mineria, amb la inclusió del sector privat (*Direktionsprinzip*), com també els propis treballadors, que eren controlats a través de les Germandats (*Knappschaft*) que exercien sobre els miners una mena de disciplina militar rígida. Les *Knappschaft*, d'altra banda, proporcionaven una sèrie de privilegis socials i facilitaven la mobilitat dins del treball per mitjà d'estímul a la feina i d'un sistema escolar propi (un any d'escola a Tarnowish a l'Alta Silèsia i a Bochum i a Essen al Ruhr a partir de 1814 o 1816). L'educació no era obligatòria i les escoles estaven promocionades per l'alt personal de les mines que dirigien i creaven aquestes escoles per tal que «els joves talents del poble tinguin possibilitats de superar la seva condició social»⁵.

A la indústria de l'Alta Silèsia no s'observen discriminacions de caràcter nacional. Aprendre alemany resultava indispensable si hom intentava millorar la seva qualificació professional i volia gaudir de millors possibilitats per comunicar-se amb els seus immediats superiors, generalment d'origen alemany, els quals, malgrat tot, havien d'aprendre polonès. A causa de la insuficiència de personal qualificat, el grau d'encarregat estava a l'abast de tots els miners en ambdues regions. L'experiència, l'adequada

qualificació, tant professional com moral (*musterhafte Lebensführung*), o bé el fet d'haver completat els estudis en una escola per a minaires, les quals només acceptaven candidats amb diversos anys de pràctica en la professió de minaire, eren les premisses bàsiques per poder arribar a encarregat. Als graduats més espavilats se'ls oferia la possibilitat de promoció, a força de passar a treballar al despatx de la mina (*Bergasessor*), sempre i quan haguessin cursat el grau addicional d'una escola de mineria.

La indústria de la mineria, com també la indústria del ferro i de l'acer, basaven la seva política de reclutament de personal en les fonts següents: en la major part dels casos, els fills dels minaires escollien la professió de llurs pares, amb la qual cosa es garantia la promoció professional i es facilitava la ràpida incorporació al treball de minaire. L'administració de l'Alta Silèsia possibilitava l'educació elemental als fills dels treballadors, centres que esdevien també escoles per a adults, és a dir, per als minaires i els treballadors del ram del ferro. Hom considerava, tant en la contrada com entre la població escolar, que el nivell educatiu era més aviat alt. Al Ruhr, en canvi, aquest nivell no semblava que fos comparable al de les esmentades escoles. Els representants dels minaires es queixaven del baix nivell de l'educació elemental per a minaires, la qual cosa en frenava l'admissió a les escoles de mineria. Per tal de millorar la situació, la *Knappschaft* tenia cura de les despeses i a l'Alta Silèsia fins i tot dels llibres escolars dels fills dels agremiats.

Les deficiències en l'educació elemental no constituïen cap mena d'obstacle per escalar posicions, evidentment dins d'uns límits. El llarg temps de contacte amb els obrers veterans qualificats —la llei no definia el nombre d'anys— subministrava la qualificació i l'experiència, a la qual els candidats havien d'afegir les virtuts de la diligència i l'honestat i el fet d'estar sa i bo.

Com es desprèn del que acabem d'exposar, no estava garantida, ni molt menys, la promoció a tots els graus de la jerarquia de les mines; els alts càrrecs, doncs, només estaven a l'abast d'aquells que, ells o llurs pares, no formaven part de la *Knappschaft*. Altrament, els joves

procedents de les classes mitjanes, aquells que als 20 anys havien completat els estudis en un *gymnasium* o en una escola tècnica, podien arribar a encarregats, després de treballar dos o tres anys en una mina de carbó, i aquells que s'havien graduat a l'Acadèmia de Mineria de Berlín, fundada el 1770, o en altres centres docents similars, podien esdevenir *Bergasessors*. El llarg i pesat camí de l'ascens arribà a esdevenir una norma a la segona meitat del segle XIX. Tant l'educació com la procedència social marcaven el camí vers el reclutament dels oficinistes de les mines, com també dels dirigents tècnics.

No té res d'estrany, per tant, que les crítiques que es fan al model d'educació professional, provinguin, generalment, dels joves treballadors amb possibilitats d'accedir a alts nivells de qualificació. En el mercat internacional *brain drain*, els miners (no solament a Prússia) eren considerats com una especialitat nacional germànica ⁶. Tot això, però, tenia lloc en el marc del model d'estat tradicional de caràcter feudal que continuava existint. Aquest model funcionava enmig de la industrialització, malgrat que a l'Alta Silèsia i a la R.O.K. no estava sota el control de l'Administració de Mineria del Gran Estat Feudal (*Standesherrschaften*). Aquesta situació es perllongà pràcticament sense canvis fins al 1870.

El procés tecnològic es trobava al nivell de finals de segle XVIII. La fabricació dels lingots de ferro es portava a terme en forns de llenya i el mineral de ferro o carbó de pedra s'extreia principalment de les grans mines.

Els encarregats i els que preparaven la mescla per a la fusió, havien adquirit els coneixements a través dels predecessors, els quals havien guanyat el títol d'experts al llarg del segle XVIII. Aquests formaven els treballadors de les noves fornades seguint el mateix camí. En una paraula, la majoria dels treballadors procedien del camp i continuaven posseint les seves granges, i la integració d'aquests a la indústria, almenys fins al 1848, tingué un caràcter més aviat forçós. En aquest tipus d'indústria, els alts dirigents no estaven pas més qualificats que els encarregats. Els administradors o els buròcrates de l'Estat s'encarregaven

sovint d'aquestes funcions. El canvi d'aquest sistema per un de més racional i modern es un fenomen més aviat recent. Al començament del segle XX, quan les necessitats del capitalisme conduïen a la desaparició del sistema latifundista, la qualificació dels treballadors continuava, malgrat tot, en les mateixes condicions. No tenien cap mena de motivació ni possibilitats de millorar la seva qualificació. Posseïen una petita renda provinent del món agrari i la seva promoció industrial es feia a través dels anys de treball i de l'obediència als seus superiors. Aquest model paternalista es troba fins i tot en les empreses més grans i més ben equipades que no tenien una tradició feudal de caràcter camperol.

El viratge decisiu en el nou desenvolupament industrial se situa entre 1860 i 1870. D'aquest context, jo només he assenyalat els factors que tenen relació amb els canvis que es produeixen en la formació professional i en les possibilitats de promoció en la indústria.

1) La reforma de la llei prussiana de mineria (1850-1865) atorgava una major llibertat a les empreses privades del sector miner, pel que fa al reclutament de l'alt personal (mesures liberalitzadores)⁷, a partir de les quals la política d'ocupació laboral esdevé més racional però també més despietada. La nova legislació obligava els encarregats i els oficinistes a defensar els interessos dels propietaris en comptes dels de l'Estat, la qual cosa originava diversos conflictes amb els obrers.

2) Amb la nova situació, la *Knappschaft* passava de ser una organització sòcio-professional a una germandat d'assegurances, fet que en determinava una limitació en el volum d'activitats; arran de la legislació social de Bismarck que es referia al conjunt de la classe treballadora, indiferent, per tant, a les diverses branques industrials, els minaires i fonedors entraven en una nova dinàmica social.

3) Les escoles que havien existit fins aquell moment per als oficis de la mineria, passaven a dependre també dels empresaris (*Berggewerkschaftskassen*) al Ruhr i a l'Alta Silèsia. L'escola de fonedors de Bochum (1882) s'adaptava al nou model, com també l'escola de mineria d'Ostrava (1874). L'Estat, malgrat tot, es reservava el dret de control sobre aquestes escoles,

determinant les clàusules de la graduació i l'aprovació dels programes, com també els criteris per al reclutament dels encarregats.

4) Altrament, anava augmentant a Prússia i Àustria la influència estatal en el sistema educatiu. El control per part de l'Estat era quasi total en el conjunt de l'escola elemental i en una bona part de l'ensenyament secundari; l'Estat havia d'aprovar els programes, els llibres de text, etc. Tot això facilitava que l'Estat pogués portar a terme una política educativa d'acord amb els seus interessos, però tenint en compte també les demandes de caire econòmic dels empresaris.

5) Amb el ràpid creixement del rendiment econòmic després de 1870 —en primer lloc del carbó, la principal font d'energia—, s'incrementarà la demanda de minaires, principalment del peonatge i del personal poc qualificat. El progrés tècnic en la indústria de la mineria originava canvis en alguns tipus de treball, els quals exigien abans una certa qualificació. La demanda de força de treball es cobria amb immigrants de «l'Est» (vegeu més amunt), els quals s'integraven al món industrial del Ruhr a través precisament de la mineria. Com a resultat de la nova situació (compareu amb el punt 2), en sortia perjudicat el rang social dels treballadors de les mines, tant a l'Alta Silèsia com al Ruhr; en canvi no es pot dir el mateix de la R.O.K. una de les zones més ben pagades; cal dir, altrament, que una gran quantitat de minaires canviava de feina sovint, a tenor de les fluctuacions econòmiques.

6) La necessitat d'estabilització dels salaris, juntament amb la pèrdua de prestigi social i de privilegis, sostinguts abans per la *Knappschaft*, anava acompanyada d'un tractament brutal, cada vegada més acusat, dels treballadors per part dels graus inferiors de la direcció tècnica (vegeu punt 1), fet que incrementava el malestar, les vagues, afavorint la unió dels sindicats i dels partits socialdemòcrates. Aquesta situació originava que la promoció professional estigués en funció de l'obediència i de la «lleialtat» dels treballadors.

7) Aquesta «lleialtat» no feia referència solament al moviment obrer, sinó que era un condició també del moviment nacional txec i polo-

nès. Val a dir que aquest darrer, en lluita contra el socialisme, estava profundament marcat per la influència del catolicisme i per l'obediència estricta a la doctrina social de l'Església. Aquesta actitud dels patrons no estava influenciada per qüestions econòmiques, sinó fonamentalment polítiques, la qual cosa complicava l'eficiència de la direcció⁸ i l'extensió en gran escala de l'ensenyament professional dels treballadors i llur promoció racional.

Els mètodes d'ensenyament professional que es desenvoluparen al Ruhr després de la supressió de la *Direktionsprinzip*, tant a les fàbriques com en el sistema públic d'educació, disposen d'una bona bibliografia, especialment en el cas del Ruhr que s'acaba de citar, estudis on s'analitzen, entre altres qüestions, l'extensió de l'adaptació d'aquests mètodes a les necessitats de la indústria.⁹ A l'Alta Silèsia, l'ensenyament professional es desenvolupà d'una forma similar, en una escala, però, considerablement més limitada. L'escola de mineria d'Ostrava, d'acord amb el model prussià, decidia el 1894 la continuació de les escoles (anàloga a la prussiana *Fortbildungsschulen*), sense que s'exigissin proves per a l'ingrés. La possibilitat d'obtenir una formació professional —que no tenia cap mena de relació amb l'ensenyament superior— era, doncs, en aquestes dues regions de l'Est, menor que a Westfàlia, però això no en limitava les possibilitats. La indústria exigia que hi hagués una proporció entre el nombre de peons, el d'obers poc o molt qualificats i el de comandaments intermitjos.

A causa de les possibilitats de reclutament de personal procedent de l'est, cap de les tres conques es queixava de la demanda d'obers sense qualificació. En realitat, aquest personal abandonava de seguida que podia la indústria del ferro i de l'acer, però les seves places eren ocupades ràpidament per les noves onades d'immigrants. La principal dificultat no provenia de l'ensinistrament per al treball de minaire, atès que, com ja s'ha indicat, no requeria gaires coneixements, sinó de l'adaptació al tipus de disciplina que exigia el treball a les mines de carbó. Hom utilitzava la mateixa disciplina per a la promoció dels que conduïen les vagonetes i per a la dels picapedres.

Durant el període d'increment de la demanda de minaires, l'ascens era automàtic a Westfàlia, després d'un o dos anys de treball, mai tres o quatre, des dels canvis legals del 25 de gener de 1899, sense examen mèdic i algunes vegades sense el coneixement de l'alemany que exigia l'Estat. Aquesta situació era normal també a R.O.K., on només en la més moderna factoria d'acer —treball de la regió a Witkowice— es procedia a la selecció de candidats per als llocs de treball; aquells que no eren admesos trobaven feina de minaire. A causa de les condicions geològiques al Ruhr i a l'Alta Silèsia hi havia un nombre important d'obers que conduïen vagonetes per una plaça de picapedrer, per la qual cosa les possibilitats d'ascens eren mínimes. A tot això calia afegir l'obstacle de les nacionalitats; els encarregats txecs preferien els seus compatriotes, els polonesos gent del seu país; només els alemanys no tenien preferències respecte als minaires d'ambdues nacionalitats esclaves. A l'Alta Silèsia només eren discriminats els minaires polonesos, els quals manifestaven la seva nacionalitat per vincular-se a les organitzacions poloneses i per participar activament a les vagues. Atès que l'ascens per als picapedres de l'ordre dels quatre anys, era fàcil avaluar l'actitud de cada minaire.

Al Ruhr, els immigrants s'hi quedaven per sempre o, com a mínim, hi romanien diversos anys. D'aquesta manera, els nouvinguts tenien les mateixes possibilitats de promoció que els treballadors locals, particularment quan posseïen bons coneixements d'alemany. Això es confirma a través d'exemples sobre indústries o sobre poblacions.¹⁰ A l'Alta Silèsia i a la R.O.K., els treballadors procedents de «l'est», principalment els que venien de Galícia, molt sovint eren solament contractats per temporades i es veïen obligats a completar llur salari els caps de setmana treballant a les granges. Al voltant del 10% dels minaires i un percentatge més petit de treballadors de les fàbriques d'acer, es veïen privats, a priori, de la possibilitat de rebre ensenyament professional; cal consignar, però, que un gran nombre d'aquests immigrants eren analfabets (en el seu conjunt, a Galícia hi havia, el 1901, un 67,7% d'il·letrats)¹¹. L'analfabetisme limitava també les possibilitats d'ascens

social a aquells que s'havien establert a la R.O.K. (a l'Alta Silèsia la llei prohibia l'ascens als analfabets segons una llei del 1886).

Les millors possibilitats d'ascens es produïen també en el Ruhr entre els immigrants de la segona generació, sobretot aquells que coneixien una llengua estrangera després de l'educació elemental, que completaven a més amb l'aprenentatge d'un ofici en una Escola del Treball. Tot això, però, constituïa un primer pas vers la desnacionalització i assimilació. Aquesta situació comportava reserves i pressions de les ètnies respectives cap als grups conscients i organitzats, els quals preferien integrar-se en activitats culturals i educatives pròpies, com en el cas de Westfàlia i algunes vegades de l'Alta Silèsia. A la R.O.K. els polonesos es trobaven enmig de la rivalitat txeco-alemanya.

Tots els cursos de les factories i de les Escoles de Treball utilitzaven l'alemany com a llengua escolar en les tres regions, amb l'excepció de l'escola de mineria d'Ostrava. Altrament, hom exigia a la indústria del metall i de l'acer—en oposició a la indústria de la mineria—l'acceptació de l'aprenentatge pràctic i la promoció vers el rang d'obrer qualificat. A l'Alta Silèsia hom intentà suprimir les *Bargvorschulen* (només se'n va suprimir una) que s'havien establert el 1856 i impartien cursos preparatoris per a les escoles de mineria. La major part dels xicots parlaven malament l'alemany i tenien moltes dificultats per aprendre aquesta llengua. Els organismes oficials de la mineria no permetien la utilització del polonès com a llengua escolar. Hom tampoc permetia la traducció de la bibliografia sobre mineria; en aquest sentit, un dirigent de l'Alta Silèsia, justificava aquesta mesura dient que les traduccions serien deficientes a causa dels coneixements insuficients del polonès per part dels buròcrates del ram de la mineria, la qual cosa complicava la formació professional de llurs subalterns. Això es produïa precisament en el moment en què l'Administració prussiana de les mines considerava la propagació de l'alemany com un dels objectius principals, i anunciava el 1871 que aquesta havia de ser la llengua utilitzada des dels alts dirigents fins als encarregats¹². La major part dels empresaris privats i els seus directius donaven

suport a aquestes mesures, fins i tot a la R.O.K. En aquest sentit, destacava el director general de Witkowice (1876-1893), el qual intentava canviar l'empresa des de dins, és a dir a base de contractar treballadors de l'acer de procedència alemanya, concretament fonedors del Ruhr, i organitzant, d'altra banda, un ensenyament professional per als treballadors txecs i polonesos, com també jardins d'infància i educació elemental per als seus fills, solament en llengua alemanya.

La reacció dels treballadors era diferent i no necessàriament negativa. Al voltant dels anys 60 del segle passat, un professor de l'Alta Silèsia opinava que l'aspiració de millora social a través de l'educació constituïa una fórmula idònia, perquè era un camí voluntari vers l'assimilació. Al 1907, diversos treballadors polonesos de la mineria i de les factories d'acer d'Ostrava, demanaven als buròcrates txecs permís per enviar els seus fills a l'escola elemental alemanya, assenyalant que «ells desitjaven per a llurs fills una educació que els ajudés a triomfar a la vida. Si això s'havia de fer per mitjà de l'educació alemanya, el treballador podia seguir aquest camí».¹³

Pel que fa a la primera generació d'immigrants, la promoció material i cultural venia marcada pels canvis que representava el pas d'un medi rural a un entorn urbà, per la qual cosa es contentaven amb l'estatus d'obrer sense o amb poca qualificació. A la segona generació ja no li satisfieia aquesta perspectiva. Les seves actituds socials i professionals havien canviat i aspiraven, com a mínim a una plaça d'obrer qualificat. Tenint en compte que la posició social d'aquests darrers treballadors no era gaire satisfactòria, les seves metes eren més altes, des de la plaça d'encarregat o mestre de mescles fins a les d'enginyer tècnic, tècnic elèctric, etc..¹⁴ Aquestes metes no eren, malgrat tot, fàcils d'assolir, perquè resultava difícil completar els estudis que permetien un ascens en una escola de mineria o de foneria perquè això estava a l'abast de molt pocs. Les escoles de mineria només acceptaven un 50-60% dels candidats i, altrament, només hi havia un graduat per cada 100 minaires els anys 70, i un per cada 71 minaires els anys 90 al Ruhr, un per

cada 200 i com a màxim cada 100 minaires a l'Alta Silèsia o a la R.O.K. El progrés tècnic afavoria l'aparició de noves especialitats en la mineria, que produïa una millora de les proporcions abans citades, incidint en l'extensió dels centres escolars de formació professional. Entre els graduats dominaven els fills dels minaires: a Ostrava, al voltat d'un 75%; a l'Alta Silèsia, amb inclusió dels fills dels oficinistes de les mines, un 80% aproximadament (dades referides al període 1870-1901); a Essen, un 81% (1885-87); a Bochum, un 69,2% (1913-1915), dels quals un 10% eren fills d'oficinistes.¹⁵ Les escoles eren un camí idoni per a la formació professional i la promoció de les famílies de minaires, encara que amb una excepció, les famílies de minaires a partir de la tercera generació. Aquesta situació era també freqüent a les escoles de foneria, especialment les de les pròpies factories (Krupp, Gute Hoffnung Hatte, Witkowice, etc.) on, a despit de la «selecció natural» que es produïa durant els exàmens d'ingrés a les escoles de mineria, els dirigents de les indústries de l'acer preferien, a l'Alta Silèsia i a la R.O.K., els fills dels treballadors «estabilitzats», pertanyents a famílies alemanyes o germanitzades.

Aquests tipus de famílies estaven més preocupats pels resultats dels estudis elementals de llurs fills, es fixaven més en els llibres de text. L'actitud dels treballadors i dels seus fills envers l'escola com a institució, no resulta gens fàcil d'investigar.¹⁶ Pel que fa a la possible aversió a l'escola, hi pot jugar, en certa manera, el fet de ser una institució dependent de l'Estat, cos estrany per als treballadors per causes de caràcter social i, en el cas dels polonesos, de caràcter nacional. En aquest sentit, hom qüestionava el tipus de model prussià o austríac d'educació elemental, com també de la formació professional posterior, ja que no es veia prou clar que servissin d'ajuda perquè els joves treballadors trobessin feina.

El personal dirigent i altament qualificat de les mines es feia ressò de les incongruències de l'escola elemental i de la formació professional, per la qual cosa proposaven el desenvolupament d'unes escoles intermèdies de preparació per a les escoles de mineria (*Bergvorschu-*

len). Aquests centres docents no satisfien, malgrat tot, les esperances. Una de les raons era la seva connexió amb les escoles de mineria i foneria que havien de constituir la continuació acadèmica dels centres docents esmentats (*Fortbildungsschulen*), les quals havien de proporcionar l'experiència als miners per continuar millorant-ne la qualificació, permetent la promoció per a les places d'obrer qualificat (*Fahrauer*). Amb aquestes condicions, els límits d'edat dels alumnes es movien entre els 16-40 anys. L'educació obligatòria a les *Fortbildungsschulen* es limitava a unes hores a la setmana i es complia, el 1905, en algunes mines de l'Alta Silèsia i només per als joves fins als 16 anys. Al Ruhr a causa de les poques exigències, només es demanaven alguns coneixements professionals de tipus pràctic per als obrers qualificats. Així, doncs, l'aprenentatge addicional no resultava gaire necessari. El fet que fos una preparació per als miners, desencoratjava els joves a l'hora d'escollir la professió de minaire, justament en una època en què s'estava perdent la seva antiga reputació. La manca de mà d'obra era completada pels nouvinguts de «l'est», per als quals el *Fortbildungsschulen* era inaccessible a causa de la barrera del llenguatge.

Aquesta darrera qüestió constitueix l'eix de la meua comunicació: els problemes lingüístics, objectius i subjectius, als quals cal afegir-hi, com en el cas del Ruhr, els problemes d'adaptació dels immigrants procedents de territoris poc desenvolupats, fet que els limitava les possibilitats de formació i promoció professionals i el consegüent ascens social. Cal dir, a més, contràriament al que es desprèn de la bibliografia sòcio-històrica,¹⁸ que els problemes no es limitaven únicament a la primera generació d'immigrants. A l'Alta Silèsia i a la R.O.K. la barrera del llenguatge era molt més dràstica per a la població indígena polonesa, la qual era discriminada fins i tot quan coneixia l'alemany i/o el txec, a causa de les seves actituds nacionals i polítiques. A finals del segle XIX aquestes actituds eren molt complexes: alguns miners no solien aprendre l'alemany, uns altres intentaven aprendre'l des de posicions pragmàtiques —com un factor de promoció professional i ascens social— sense per-

dre el contacte amb el seu grup ètnic i, finalment, un tercer grup que, a través de l'aprenentatge de l'alemany i algunes vegades fins i tot de la integració en la seva cultura, desembocaven en la desnacionalització i l'assimilació. Aquesta darrera actitud comptava amb el suport dels alts dirigents, els quals, per raons fonamentalment polítiques, no estaven gaire disposats a permetre que la formació professional s'impar-tís en txec o polonès, tot i que cal puntualitzar que els dirigents de la R.O.K. tenien diferents punts de vista. En aquest darrer cas, hom limi-

tava els beneficis de la qualificació per a la gent de casa, atorgant preferència, a l'hora d'oferir feina, als d'origen alemany encara que tinguessin una qualificació menor, criteri que se seguia també a l'hora de la promoció professional. No es tractava, com podeu observar, d'un funcionament racional i eficient.

Tot això augmentava el cost del reclutament i causava tensions i conflictes interns, limitant la formació professional, distorsionant l'ordre de promoció i, en aquest sentit, retardant la formació d'una força de treball moderna.

APÈNDIX

RENDIMENT, OCUPACIÓ I ESTRUCTURA NACIONAL EN LES TRES REGIONS.
(DADES BÁSIQUES).

Regió		<u>Mines de carbó</u>	<u>1900</u>	<u>Indústria de l'acer</u>	
		<u>treballadors i oficines</u>	<u>Rendiment 1.000 T.</u>	<u>treballadors i oficines</u>	<u>Rendiment 1.000 T.</u>
Ruhr	1900	228.693	60.119	103.100	4.010
	1913	411.715	114.533	171.301	9.204
Alta Silèsia	1900	69.147	24.829	31.097	747
	1913	123.349	43.801	45.644	995
Ostrava Karvina	1900	37.605	5.773	2.986	277
	1913	43.851	9.823	—	361

ESTRUCTURA NACIONAL. —CRITERI LINGÜÍSTIC

	<u>Alemanys</u>	<u>Polonesos</u>	<u>Txecs</u>	<u>Altres</u>
Ruhr ,1900, només treb. mines.	55,5%	36,7%	—	7,8%
Alta Silèsia 1905- 1907 (treballadors del carbó i de l'acer)	13,8%	86,2%	—	—
Ostrava-Karvina 1900 (només treba- lladors mines.	1,4%	62,1%	34,2%	2,3%